

Лекови у трудноћи и лактацији

проф. др Слободан Јанковић

Календар раног развоја човека

		Овулација, концепција Имплантација Примитивни заметак Почиње неурулација, контракцију Појава екстремитета Фреквенција срца 124 на минут								
ДАНИ		1	7	14	21	28	35	42	56	После овулације
	7	14	21	28	35	42	49	56	70	После последње менструације
Последња менструација			1	7	14	21	28		42	После "пропуштене" менструације

Четири принципа штетног дејства лекова на плод

- Дозна зависност

- Постоји дозна зависност штетних ефеката, али је “крива” веома стрма
- За сваки лек који испољава штетан ефекат постоји доза испод које нема штетног ефекта
- Пут примене је такође важан
- Штетни ефекти су веома специфични, и зависе од малих промена у молекулској грађи

Четири принципа штетног дејства лекова на плод

- Различит ефекат исте супстанце на развој
различитих врста
 - Зависност ефекта од специфичности врсте
 - Исти ефекат варира у погледу учесталости код
различитих врста

Четири принципа штетног дејства лекова на плод

- Лек може изазвати промене само у одређеној фази развоја
 - Потребно је да постоји одређен рецептор на који супстанца може деловати
 - Исти лек у фази морфолошког развоја може изазвати аномалију, а касније само поремећај функције

Четири принципа штетног дејства лекова на плод

- Механизам дејства супстанце одређује који штетни ефекти ће се појавити
 - Постоји 18 основних сигналних путева који су важни за развој органа и код животиња и код човека
 - Лекови утичу на ове и друге сигналне путеве, и тако доводе до поремећаја у развоју плода

Индукција структурних аномалија

- Критичан период је од 20. до 70. дана после првог дана последње менструације

Фетотоксичност

- У феталном периоду лекови могу изазвати:
 - Смрт плода
 - Успорење раста
 - Мање структурне малформације
 - Оштећење функција
 - Трансплацентална карциногенеза
(диетилстилбестрол)

Промене у фармакокинези

- Количина телесне воде расте и за 8 литара
- Успорење гастроинтестиналног мотилитета
- Циркулација укожи је повећана
- Волумен плазме расте
- Концентрација албумина опада и за 10 грама на литар
- Мада реналчни клиренс лекова расте, то није разлог за прилагођавање дозе
- Због естрогена и гестагена, постоји индукција неких од цитохрома и убрзана елиминација неких лекова
- Антиконвулзивима обично треба повисити дозу у другој половини трудноће

Пролазак лекова кроз плаценту

- У суштини плацента је вишеслојна липидна мембрана
- Лекови који се иначе дају орално, и који се довољно апсорбују дифузијом (липосолубилни лекови) продиру и кроз плаценту
- Дакле, већина лекова ће проћи кроз плаценту
- Изузетак су пептидни хормони и коњуговани стероиди

Фетална јетра

- У јетри фетуса од 3. месеца гестације почиње процес биотрансформације лекова

Фетус као депо лекова

- Пошто фетус гута амнионску течност, лекови који се излуче у дигестивни тракт дспевају поново у организам
- Показано је да се пеницилини, цефалоспорини и антиретровирусни лекови акумулирају у ткивима фетуса

Узроци поремећаја развоја

Узрок	Вилсон 1977	Калтер 1983	Нелсон 1989	Рош 2003
Моногенетски поремећаји	20%	7.5%	17.6%	8.3%
Хромозомски поремећаји	3-5%	6%	10.1%	7.3%
Фактори окружења укупно	8.5%	5%	6.1%	2%
Инфекције мајке		2%		1.1%
Дијабетес мајке		1.4%		0.1%
Лекови		1.3%		0.2%
Остало		0.3%		0.6%
Мултифакторс ко порекло	?	20%	23%	48.8%
Непознато	65-70%	61.5%	43.2%	33.6%

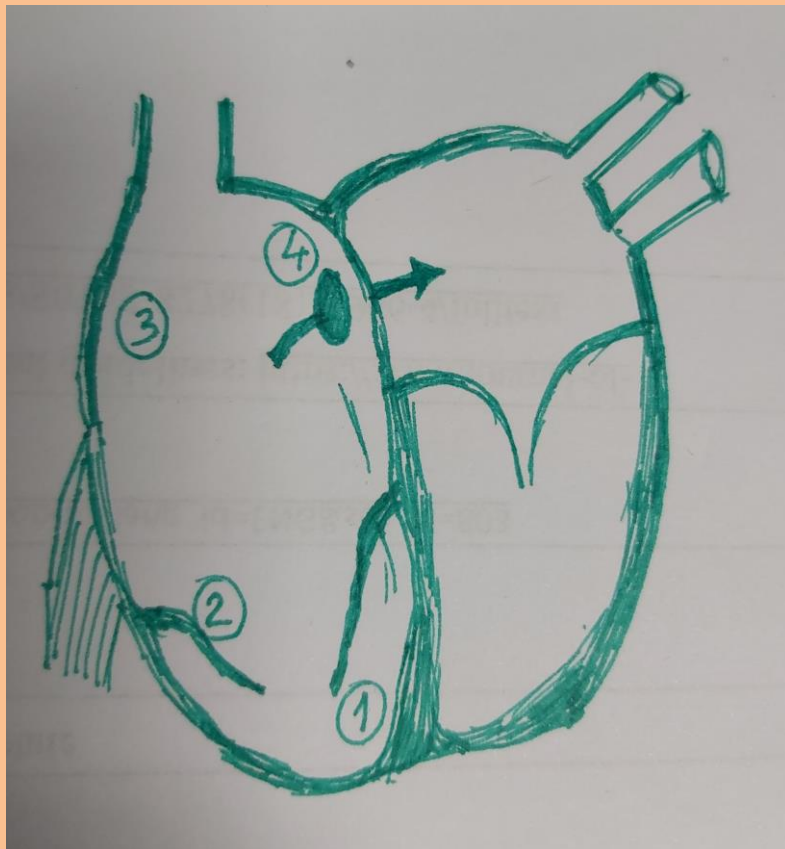
Лекови са доказаним тератогеним или фетотоксичним потенцијалом код људи

Лек	Знаци
АЦЕ инхибитори и антагонисти ангиотензинских рецептора	Анурија
Алкохол	Фетални алкохолни синдром
Андрогени	Маскулинизација
Антиметаболити	Мултипле аномалије
Бензодиазепини	Синдром млитавог детета
Карбамазепин	Спина бифида, многе аномалије
Кокаин	Аномалије ЦНС-а, црева и бубрега
Кумарини	Кумарински синдром
Диетилстилбестрол	Вагинална дисплазија и карцином

Лекови са доказаним тератогеним или фетотоксичним потенцијалом код људи

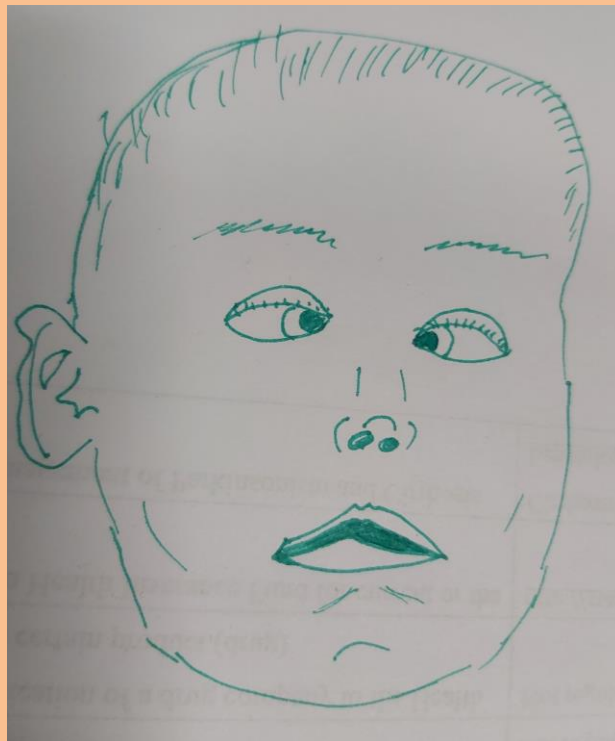
Лек	Знаци
Јонизујуће зрачење	Микроцефалија и леукемија
Предозирање јода	Реверзибилни хипотироидизам
Олово	Ментална ретардација
Литијум	Ебштајнова аномалија
Метил-жива	Церебрална парализа, ментална ретардација
Мисопростол	Мебијусова секвенца, редукциони дефекти екстремитета
Пенициламин	Cutis laxa
Фенобарбитал/примидон	Мултипле аномалије
Фенитоин	Мултипле аномалије

Ебштајнова аномалија

Јако смањена десна комора срца (1), трикуспидни залистак између десне преткоморе и коморе не затвара добро (2), па се крв враћа из десне коморе у десну преткомору, увећана десна преткомора (3) и дефект преграде (4) између десне и леве преткоморе

Мебијусов синдром

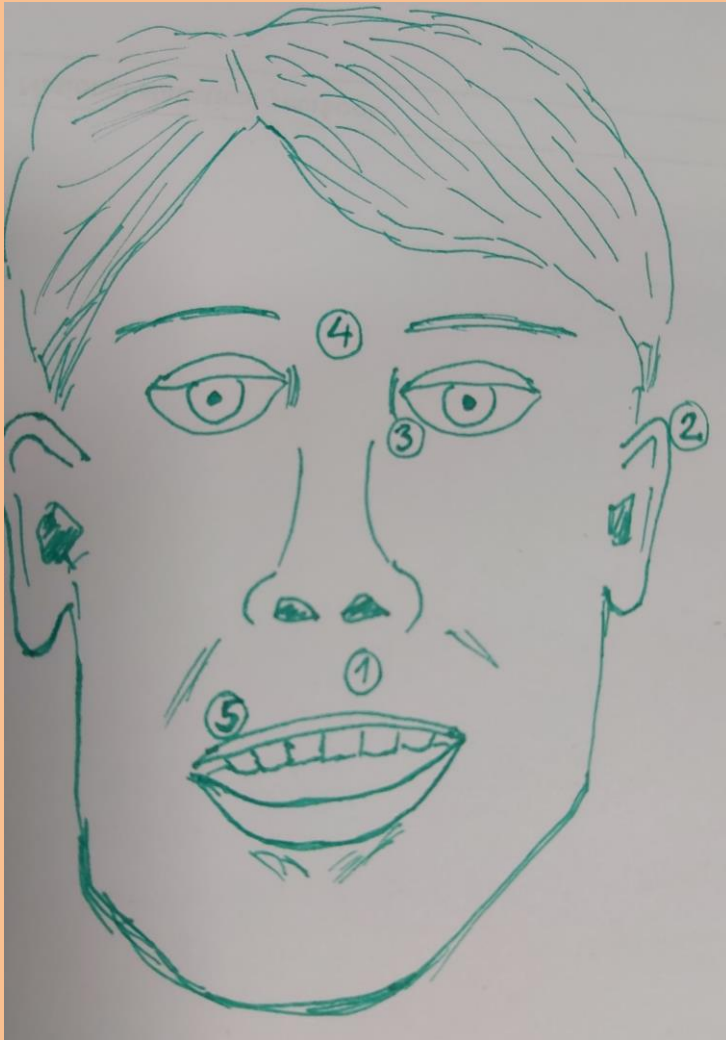

Поремећај у развоју 6. и 7. кранијалног нерва:
парализа фацијалне мускулатуре, немогућност
померања очију са стране на страну, очи се не могу затворити
Интелигенција је очувана.

Лекови са доказаним тератогеним или фетотоксичним потенцијалом код људи

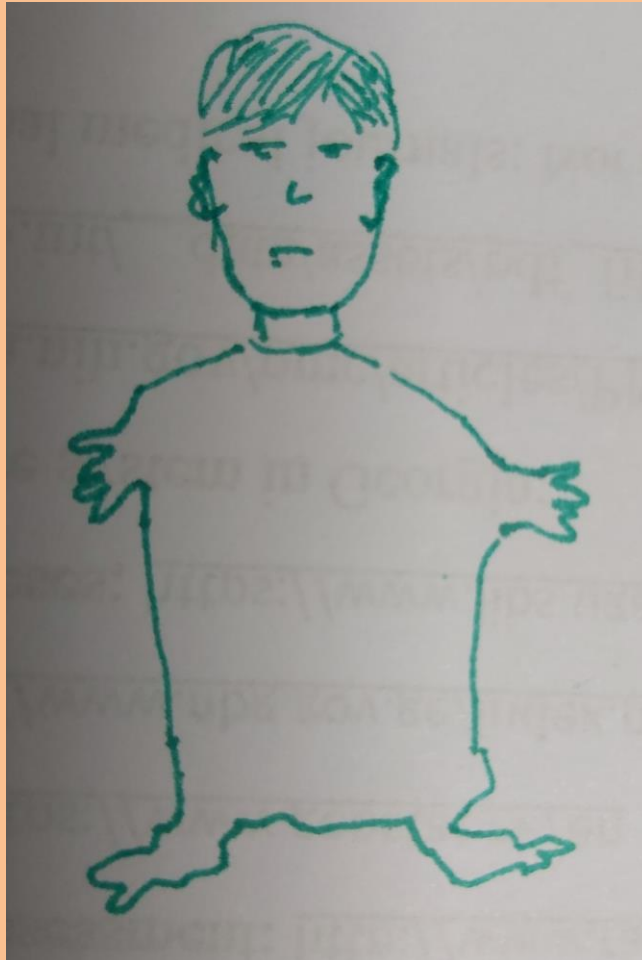
Лек	Знаци
Полихлорни бифенили	Ментална ретардација, имунолошки поремећаји, промене боје коже
Ретиноиди	Аномалије ува, ЦНС-а, КВС система, костију
Тетрациклини после 15. недеље	Промена боје зуба
Талидомид	Фокомелија, аутизам
Триметадион	Мултипле аномалије
Валпроична киселина	Спина бифида, мултипле аномалије
Витамин А више од 25.000 јединица дневно	Аномалије ува, ЦНС-а, КВС система, костију

Фетални алкохолни синдром

- 1 – није изражен филтрум
- 2 – Ивица ува налик на шине воза
- 3 – епикантални набори
- 4 – заравњен назални мост
- 5 – танка горња усна

Фокомелија због талидомиа

Варфарински синдром

Хипоплазија максиле, хипоплазија носа, хипоплазија
Екстремитета, калцификати у епифизама

Употреба лекова од стране оца

- Лекови могу да смање фертилност:
цитостатици, олово, дибромохлорпропан,
зрачење
- Препоручује се да се сачека да прођу 2
циклуса сперматогенезе (6 месеци), пре
него што се планира концепција

УПОТРЕБА ЛЕКОВА У ЛАКТАЦИЈИ

Пролазак лекова у млеко

- Више пролазе лекови са мањим волуменом дистрибуције
- Млеко је слабо базне реакције, дакле лекови слабе киселине ће се накупљати у млеку
- Лекови који су у високом проценту везани за протеине плазме мање продиру у млеко
- Лекови који се активно транспортују се накупљају у млеку

Количина лека који дене унесе млеком

- Дневно дете попије 500 до 900 милилитара мајчиног млека, или 150 милилитара по килограму телесне тежине
- Ако знамо концентрацију лека у млеку, лако израчунамо дозу које дете добије дневно
- Релативна доза коју добије дете преко млека је проценат који чини доза коју добије преко млека по килограму тежине у односу на дозу коју узима мајка по килограму тежине

Релативне дозе неких лкеова

- Литијум80%
- Валпроат....7%
- Метимазол...27%
- Пропилтиоурацил...1.5%
- Јод....49%
- Соталол...42%
- Атенолол...8-19%
- Хлорталидон...15.5%
- Каптоприл...0.014%

Токсичност лекова у лактацији

- Иако се неки лекови мало излучују у млеку, код дуге употребе могу се акумулирати
- Антибиотици: ОМЕКШАВАЈУ СТОЛИЦУ
- Антидепресиви, седативи, антиепилептици, аналгетици, наркотици: СЕДАЦИЈА
- Антихистаминици: ИРИТАБИЛНОСТ
- Посебно су угрожена новорођенчад и одојчад до 2 месеца старости, због неразвијене крвно-мождане баријере и мањег клиренса

Лекови које треба обавезно избећи током лактације

- Цитостатици
- Радионуклиди
- Комбинације неколико психотропних лекова и антиепилептика
- Лекови који садрже јод (контрасти, дезинфицијенси, експекторанси)

Лекови који стимулишу стварање млека

- Блокатори допаминских рецептора:
антипсихотици, метоклопрамид,
домперидон
- Алфа-метил допа
- Резерпин
- Окситоцин стимулише истискивање млека

Лекови који смањују излучивање млека

- Агонисти допаминских рецептора:
бромокриптин, каберголин, лизурид,
перголин, квинаголид
- Метилергометрин
- Амфетамини
- Диуретици
- Естрогени
- Алкохол и опиоиди
- Простагландини

Дизајн студија за проучавање штетног ефекта лекова у трудноћи и лактацији

- Случај-контрола
- Кохортне студије
- Серије случајева